

نظریه «اتصال» در طبیعات رواقی

محمد جواد اسماعیلی^۱، سینا مشایخی^۲

چکیده

در این نوشتار نظریه اتصال در طبیعات رواقی با تأکید بر مفاهیمی مانند پنوما (نفس)، هکسیس (ملکه) و تنوس (تنش) بررسی شده و به نتایج برآمده از این نظریه اشاره میگردد. همچنین نشان داده میشود که فیلسوفان رواقی، تحلیلی ساختارمند از ارتباط اجزاء جاندار و غیرجاندار طبیعت بدست داده‌اند. این موضوع در طبیعات رواقی براساس نظریه نبود خلاء در طبیعت و اجزاء آن بنیان یافته است و با این نظریه، عنصر فعال در طبیعت - خداوند و قوه عاقله - با عناصر منفعل - طبیعت غیرارگانیک - مرتبط شده است. بنابراین، در این تحقیق با تحلیل اصول طبیعی فلسفه رواقی در مرحله اول عنصر فعال در طبیعات یعنی پنوما (نفس) و شکلهای متنوع آن در طبیعت: الف) در وجه والاتر آن - قوه عاقله - در انسان؛ ب) در وجه ضعیفتر آن - هکسیس (ملکه) - در طبیعت غیرارگانیک تبیین میشود و در مرحله دوم به مفهوم اتصال براساس

۶۵

۱. استادیار مؤسسه پژوهشی حکمت و فلسفه ایران: esmaeili@irip.ir

۲. کارشناس ارشد فلسفه اخلاق (نویسنده مسئول): okr1362@gmail.com

تاریخ دریافت: ۹۴/۲/۵ تاریخ تأیید: ۹۴/۶/۲۴

پنوما (نَفَس) و اثبات آن به شیوه تجربی میپردازد. در پایان نیز نظریه اتصال بر پایه تفسیر فیلسوفان مسلمان از فلسفه رواقی مقایسه میگردد.

کلیدواژه‌ها: طبیعیات رواقی، نظریه اتصال، پنوما (نَفَس)، تنوس (تنش)، هکسیس (ملکه)، فلسفه اسلامی

* * *

۱. زمینه بحث

در این قسمت بمنظور تحلیل زمینه بحث، سه بخش در نظر گرفته شده است: ابتدا به واژه‌شناسی اصطلاحات مورد بحث در این نوشتار و دشواریهای ترجمه آنها به فارسی اشاره میگردد و سپس درباره زمینه تاریخی پیدایش مکتب رواقی و نیز طبیعیات رواقی توضیح داده میشود و سرانجام زمینه مفهومی کارکرد اصطلاح اتصال در طبیعیات قدیم از ارسطو تا رواقیان مورد بررسی قرار میگردد.

الف) واژه‌شناسی بحث

برای انتخاب معادل‌های فارسی اصطلاحات طبیعیات رواقیان - از جمله پنوما^۱، هکسیس^۲، تنوس^۳ - ابتدا به متون ترجمه شده طبیعیات و فلسفه یونانی و رومی مراجعه شد و از آنجا که در این ترجمه‌ها برای تمام این واژگان بطور تخصصی معادل‌سازی ارائه نشده بود، به همین دلیل سعی شد تا با توجه به معانی این اصطلاحات در سیاق متن، معادلی برای آنها انتخاب گردد. برای پنوما معادل نَفَس^(۱)، برای هکسیس معادل ملکه^(۲) و برای تنوس معادل تنش پیشنهاد شد، اما باید توجه داشت که کارکرد و ویژگیهای این مفاهیم، در طبیعیات رواقی گسترده‌تر از معادل پیشنهادی است؛ بعنوان مثال برای هکسیس، چسبندگی و برای تنوس حالت ارتجاعی. بنابراین، این تحقیق بر آن است در بخشهای متناظر با آنها این اصطلاحات در زمینه معانی بطور مبسوط توضیح داده شوند و برای فهم بهتر ادعای رواقیان درباره این اصطلاحات معادل‌های آنها در کمانک آورده شوند.

1. πνεῦμα (pneúma)

2. ἕξις (hexis)

3. Τόνος (tonos)

